

HEDERA HELIX L.

Door de felle vorst in Januari 1929 had Klimop, tenminste op winderige plaatsen, veel geleden, maar 't heeft zich gelukkig meerdeels weer hersteld.

Toch is 't 'n echt centreurop soort, die in warmer streken wel haar bloei en vrucht-tijd iets verschuift en naar 't noorden toe weinig bloeit, zooals ook bij andere midden eu-ropeesche planten 't geval is.

't Blijft steeds een onzer aantrekkelijkste heesters, doordat 't ook 's winters mooi groen loof behoudt, en door zijn karakteristieke groeiwijze, waardoor 't hoog in boomen kan opklimmen.

't Is vooral merkwaardig omdat 't aan de klimmende stengels twee zeer verschillende bladvormen ontwikkelt.

Zoolang 't over den grond kruipt, draagt 't alleen gelobde van boven glanzende sterk gederde bladen aan dunne ranken die aan de knopen ondergrondse echte wortels vormen.

't Kan zich langs dezen weg vermeerderen en den bodem meters ver bedekken. Zoo'n tapijt kan ten slotte zoo dik worden, dat andere planten, behalve houtgewassen, er niet meer in kunnen blijven leven. Heel aardige partijtjes vindt men ervan in 't Daelhemerbosch te Valkenburg (Casellibosch), waar 't bovendien nog lange ranken over de spelonken in de mergelrotsen laat heen hangen. Verder op den Pietersberg bij Slavante en vooral bij Caestert, waar 't groote plekken in 't bosch inneemt en langs den weg naar de hoeve de mergelhellingen omzoomt.

Vindt 't steun, dan gaat 't van levenswijze veranderen, 't vormt hechtwortels om zich in de hoogte vast te houden. Wel blijven de bladeren nog voorloopig gelobd, glanzend en gemarmerd — maar ze kunnen zeer in vorm verschillen. L. Lammermayr (Monatsh. f. Naturw. 1915) vond maar eventjes 80 verschillende bladvormen. Wanneer men echter misvormingen buiten rekening laat, kan men ze gevoeglijk tot enkele hoofdtypen terugbrengen, die dan wel ieder door 'n heele reeks overgangen verbonden zijn, o.a. deltoïdea, lobben zeer ondiep en zeer stomp, groei langzamer, kleur donkerder groen. Er wordt wel opgegeven dat 't nooit bloeit. Op gunstige standplaats kan 't het echter wel doen, al zijn de bloemen schaarsch en de scherpjes alleen enkelvoudig. 't Bleek verleden jaar ook gevoeliger voor vorst dan de type.

digitata; lobben diep en spits en alle ongeveer evenlang, vandaar ook wel de synoniem *palmata*.

pedata; lobben diep en spits, maar de middelste veel langer dan de zijlobben.

Deze 3 vormen vindt men zuiver bijna alleen in kultuur, ze zijn vermoedelijk 't eerst toevaltig wild geworden, ook nu worden ze nog wel hoogstzelden in 't bosch gevonden. Op ouder leeftijd gaan ze meestal tot de type terug.

Overgangen naar deze drie vormen zijn in 't wild echter zeer menigvuldig, evenals die naar *sagittifolia* en *acerifolia*.

Er bestaan ook vormengroepen naar de bladkleur, wit- en geelbonte in allerlei schaakeeringen, gerand, gevlekt, gemarmerd of gestreept.

'n Wit-bontgerande vindt men soms in 't bosch, zelden als spontane zaailing, maar als takmutant. In den Museumtuin groeit zoo'n plant, in 1910 door den Heer Gielkens te Bingerlade in 't Woanderbosch gevonden.

In 't najaar kan 't wit een zachtrose tint aannemen, waardoor één dezer witgerande vormen wel als tricolor in den handel gaat.

Geen enkele dezer kleurvariaties is bestendig; op later leeftijd worden ze meestal geheel groen.

Iets vaster is de vorm *atropurpurea*. Terwijl bij al 't ander klimop in ons klimaat 's winters 't groen 'n bronskleur aanneemt, is bij deze vorm 't heele jaar door 't loof zwartachtig roodgroen. Deze kleur is wel wat somber.

Hoe belangrijk al deze vormen en kleuren uit 'n botanisch oogpunt ook mogen zijn, de sierwaarde is niet grooter dan van de gewone type.

Van de dwergvormen kweekt de Heer Theunissen te Eijsden f. *conglomerata*. Dit zijn heel kleine niet klimmende, maar toch rechtopstaande struikjes, die niet alleen met 't bloote oog bezien, in alle deelen kleiner zijn, maar ook mikroskopisch o.a. ook de opperhuidcellen en de luchtvaten. (G. Oehm., Bot. Zentralbl. 1924).

De blaadjes staan in 2 rijen, maar kunnen nog verschillen in vorm aan ex. uit verschillende kweekerijen. Deze vorm is nog nooit bloeiend waargenomen; ze is anders reeds door Matthioli in 1563 beschreven. Schneider noemt ze f. *arborescens*; maar dit geeft verwarring met wat de kweekers „boomklimop” noemen.

* * *

Op zekeren leeftijd, 6—10 jaar, gaat 't zich geslachtelijk vermenigvuldigen; maar behalve den leeftijd, moet 't ook een bepaalde hoogte, minstens 1 meter, bereikt hebben, want als 't over den grond blijft kruipen, vormt 't nooit bloeitakken, ofschoon er in 't buitenland wel bloeiend kruipklimop vermeld wordt, zij 't dan hoogst zelden (Furlan: Oest. Botan. Zeit. 1914). In 't bosch te Caestert is zoo'n geval maar schijn, want de bloeiende tak is van 'n hooge krijtrots afgeraakt en op den grond in leven gebleven; men kan nog goed zien waar hij met den hoofdstengel verbonden is geweest.

Zoo'n bloeitakken zijn altijd maar kort en afstaand; ze hebben geen hechtwortels; de bladen zijn dof, ongedeeld en met weinig uingesproken adernet; aan den voet dezer takken vindt men vaak bladen die in vorm en kleur 'n overgang vormen van de niet bloeiende tot de bloeiende takken, bij hooge uitzondering ook

bloemtakken met alleen gedeelde glanzende gemarmerde bladen.

In dezen toestand levert ons klimop 'n schilderachtig gezicht, wanneer 't hoog in boomen kan opstijgen, en niet alleen den stam maar ook de dikke takken omstrengelt. Jammer maar dat als 't op 't mooist is, de boom meestal moet geveld worden.

In loofboomen komt 't altijd veel beter tot zijn recht dan in naaldboomen. 't Versmaad de hulp van geen enkele boomsoort, hoewel 't 'n gladde schors als b.v. bij beuk en esch niet licht uitkiest. Toch is er in 't Rots-park, benoorden 't Openluchttheater, 'n esch tot in den top bijna er mee begroeid.

Prachtige oude, nog gezonde klimopeiken staan bij 't kasteel te Vlieck en groote klimop-sparren bij 't kasteel te Born.

Bij 't Restaurant in 't Rots-park te Valkenburg bevindt zich 'n Lork, tot bijna in den top met klimop begroeid; hierin heeft zich ook nog 'n Boschrank („Rierank") tot in de kroon omhoog gewerkt, waarvan in den herfst de wit-wollige vruchten scherp tegen 't klimop afsteken. Daar 't laatste den boomstam ten slotte alle lucht en licht afsluit, en de kroon omlaag haalt, zal de Lork wel moeten sterven; van de beide klimsters zal dan wel Boschrank 't langst blijven leven.

In 't Kluisbosch te Houthem groeit 'n Knotwilg met klimop en kamperfoelie, als deze wilg niet gesnoeid werd, zou ik wel eens willen weten, hoe hier 't verloop van den strijd was.

In 'n hollen weg van Schinnen naar Puth („Böhmerwald") zijn de hooge bermen er geheel mee bedekt, terwijl 't tevens langs de knotboomen omhoog klimt. Zóó mooi is 't in geen enkele onzer vele holle wegen.

Als muurbedekking kan 't ook fraai zijn, zoo b.v. aan 't station te Valkenburg, dat op zich zelf al 'n juweeltje van bouwkunst is.

Te Vlieck zijn bijna alle muren van de woning van den tuinchef Hendrix al jaren lang er mee begroeid; hij zegt geen hinder van vochtigheid of andere beschadiging van de muren te hebben, maar wel zijn er ratten niet uit weg te houden.

Oude burchtruïnen, geheel met klimop omwonden, zooals men die o.a. aan den Rijn vindt, hebben we hier nergens. Vroeger geleek de oude toren bij 't kasteel (thans klooster) te Stein hier wel wat op. Men heeft de oude stammen doorgesneden en 't klimop er af gehaald.

Meidoornheggen, geheel er mee begroeid, vormen 'n altijd groene haag, maar als ze op 't mooist zijn, kunnen de oude doornstammen geen jonge scheuten meer voortbrengen en is hun beider lot gauw beslist.

Daarom ziet men maar zelden heggen of prielen van klimop aanleggen; men zou 't moeten laten opgroeien tegen gevlochten vrij zwaar ijzerdraad; dit zal moeilijk te onderhouden zijn

en door roest vergaan en zoo 't klimop den steun ontnemen.

* * *

Op 'n vergadering van 't N. H. G. in 1916 werd 'n klimop besproken, waarvan de stammen, beneden doorgesneden, toch bleven doorgroeien. Wanneer 't uitgesloten is, dat van de doorgesneden stammen de takken met 'n ander klimop vergroeid zijn, zouden de hechtwortels de rol van zuigwortels moeten overnemen. Zoo iets is mogelijk als er zich in de spleten van den boom afvalprodukten of vergane mossen bevinden. Men heeft door kultuurproeven aange-toond dat jonge klimopplanten onder bepaalde voorwaarden van vochtigheid der onderlaag en bepaalde lichtsterkte hechtwortels in zuigwortels kunnen veranderen. Bij gedempt licht ontwikkelen zich ook hechtwortels op de buitenzijde van den rank, terwijl ze normaal alleen op de schaduwzijde ontstaan.

Zelf heb ik herhaaldelijk klimopstammen aan den voet doorgesneden, maar steeds stierven ze dan 't eerste jaar dadelijk af.

* * *

In kwekerijen treft men struikvormig klimop aan onder den naam van „Boomklimop" of *Hedera arborea*. Waarschijnlijk is 't eerste ex. zóó ontstaan, doordat een bloeiend klimop met den boomstam is omgevallen en aan een bloeitak heeft wortel geschoten en is verder gegroeid zonder steun. Hiervan heeft men toen toevallig of opzettelijk gestekt of geënt en 't ook op deze wijze vermeerderd.

Zoo'n struik blijft uitsluitend ongelobde bladen voortbrengen, en draagt ook veel bloemen en vruchten. Hij schijnt zeer oud te kunnen worden. In *Jahrber. Deutsche Dendr. Ges.* 1920 vindt men 'n afbeelding van zoo een van '6 meter hoog, die eerst jaren in 'n kuip binnenshuis gestaan had en daarna nog meer dan 50 jaar buiten.

Wat ik uit de kwekerijen echter als *Hedera helix arborea* ontving, behoorde bijna steeds tot de andere var. *hibernica*.

* * *

Wanneer 't 'n zekere hoogte en leeftijd bereikt heeft, bloeit 't gewone klimop in onze streken gemiddeld eind Sept. begin October. In vele Noord-Europeesche landen bevriezen de bloeitakken, omdat ze door hun stand maar zelden door sneeuw beschermt blijven.

't Bloeit dus in 'n tijd dat de meeste boomen hun bladeren laten vallen, waardoor zijn bloemen meer licht ontvangen.

De bloeiwijze bestaat uit 'n meestal vertakt scherm, met de meeste bloemen in 't eindschermpje, in noordelijker streken draagt ze vaak maar één scherpje.

De schermpjes gaan van boven naar beneden en de afzonderlijke bloemen van buiten naar binnen open; er gaat 'n halve maand mee heen eer alles uitgebloeid is.

De geelgroene bloemen bevatten veel honig

met karakteristieke kleur en smaak en worden door bijen, wespen, hommels en vliegen bestoven, ook door hoornaars.

Afwijkingen in 't aantal kroonbladen, meeldraden en stijlen zijn niet zeldzaam.

De vruchten rijpen hier pas in 't volgend voorjaar; in Z.-Europa meestal reeds in November of December.

Volkomen rijp zijn 't roodachtig zwarte bessen, die door vogels gaarne gegeten worden, maar door sommigen (o.a. door P. Kannigieser) voor den mensch vergiftig verklaard worden.

In de litteratuur vindt men 'n vorm *leucocarpa* Seeman met witte vruchten in 't wild aangetroffen. De albino dus.

Gele vruchten hooren volgens Tobler (Gatting Epheu 1914) bij 'n andere species, n.l. *Hedera poëtarum*, die in Z.-Europa inheemsch is. Ze wordt hier wel eens vooral als struikvorm gekweekt (o.a. vroeger op 't Vrijthof) te Maastricht), maar de vruchten worden hier alleen in milde winters rijp, ze worden zelfs dan hier nog niet goudgeel, maar groengeel. In Z.-Europa schijnen zelfs oranjekleurige bessen voor te komen (f. *erythrocarpa* André = f. *aurantiaca* André in *Revue horticole* 1882—1884).

Klimop kan zeer oud worden. 'k Heb er hier gekend van ± 90 jaar met 'n stamomvang van 62 cm., ze groeiden om hooge pyramidepopulieren, die door 'n storm geveld zijn.

Thans bevindt zich een der oudste klimop aan 'n woning te Rothem (Meerssen) met 'n stamomtrek van 50 cm.

Dit zijn nog maar kinderen, vergeleken bij de ruim 400-jarige in Italië en Frankrijk met stammen van 1 meter in doorsnede.

* * *

Al 't hier besprokene geldt 't gewone klimop dat in de systematiek ondergebracht wordt bij var. a) *europaea* Voss = var. *vulgaris* Schneider, in tegenstelling met de var. b) *hibernica* Kirchn., die hier alleen gekweekt wordt.

Deze laatste is van onzekere afkomst, al heet ze Schotsch of Iersch klimop; Schneider ver-

moedt er 'n kruising in van *helix vulgaris* en *H. canariensis*.

't Is in alle deelen grooter en groeit vlugger, waarom 't als sierplant verkozen wordt, maar 't is niet zoo goed tegen strenge winters bestand; de vruchten worden hier minder rijp.

't Is niet zoo vormenrijk als 't gewone, de bladkleur-variaties die er van bestaan zijn al evenmin bestendig.

Ook van deze var. kweekt men 'n struikvorm.

* * *

Terwijl allerlei ziekten, zoowel bij wilde als kultuurplanten hier schrikbarend toenemen, mag 't klimop zich steeds in goede gezondheid verheugen, afgezien dan van vorstschade.

A. DE WEVER.

Het Natuurhistorisch Museum te Maastricht is geopend dagelijks van 9—12 en 2—5 uur.

Toegang voor Ieden kosteloos; voor niet-Ieden f 0.25.

In een achttal zalen vindt men een uitgebreide verzameling Limburgsche fossielen uit het Karboon en het Krijt en uit de Klei-, Zand-, Grind- en Leemgroeven. Bovendien verzamelingen van in 't wild levende Limburgsche dieren en planten. (Plantentuin).

